

İbn Teymiyye'nin Talak Çeşitleri ve Üç Talak İle İlgili Görüşleri

Ibn Taymiyya's Views About Talaq Types and Three Talaqs

Cemile YAVUZ

Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
PhD Student, Eskişehir Osmangazi University, Institute of Social Sciences, Depart. of Basic Islamic Sciences, Eskişehir, Turkey.
cemilekayik26@gmail.com

 0000-0002-2385-7301

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ARAZ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı
Asst. Professor, Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology Department of Islamic Law, Eskişehir / Turkey.
yaraz@ogu.edu.tr

 0000-0003-1582-3176

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

Kabul Tarihi / Accepted

Yayın Tarihi / Published

07 Ocak / January 2021

08 Mart / March 2021

17 March / March 2021

Atıf Bilgisi / Cite as:

Yavuz, Cemile – Araz, Yunus. “İbn Teymiyye'nin Talak Çeşitleri ve Üç Talak İle İlgili Görüşleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Mart 2021), 355-380. <http://doi.org/1051702/esoguifd.855673>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon alınmadığı yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

İbn Teymiyye'nin Talak Çeşitleri ve Üç Talak İle İlgili Görüşleri¹

Öz ► İbn Teymiyye, başta fıkıh olmak üzere kelim, tefsir, hadis gibi İslamî ilimlerde görüşleri ve eserleriyle meşhur bir âlimdir. Hanbelî mezhebine mensup bir ailede doğan ve mezhebinin fikhî görüşlerini ileri düzeyde öğrenen İbn Teymiyye, sadece kendi mezhebinin fikhıyla yetinmemiş diğer mezheplerin görüşlerini de o mezheplerin kendilerine ait fikhî eserlerinden öğrenmiştir. İbn Teymiyye'nin fıkıh alanında en çok tartışılan görüşlerinin başında üç talak ile ilgili görüşleri gelir. Aynı anda söylenen üç talak veya aynı temizlik döneminde farklı mekânlarda söylenen üç talakla ilgili sahabe döneminden itibaren farklı kanaatler belirtilmiştir. Cumhuriyet ulema aynı anda verilen üç talakın üç talak sayılması gerektiği görüşünü benimserken İbn Teymiyye bu konuda başta kendi mezhebi olmak üzere diğer âlimlere muhalefet etmiş ve bu talakın tek talak sayılması gerektiğini savunmuştur. Çalışmada İbn Teymiyye'nin talak ile ilgili görüşleri verildikten sonra üç talakla ilgili görüşleri ve bu görüşlerini savunmak için ileri sürdüğü deliller sunulacak ve değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, İbn Teymiyye, Talak, Üç Talak.

Ibn Taymiyya's Views About Talaq Types and Three Talaqs

Abstract ► Ibn Taymiyya is a famous alim with his opinions and works in Islamic sciences such as initially fiqh, kalam, tafseer and hadith. Born in the family of the Hanbali sect and learned the fiqh opinions of his sect at an advanced level, Ibn Taymiyye learned not only the fiqh of his own sect but also the opinions of other sects from the fiqh works of those sects. There are the most discussed opinions of Ibn Taymiyya in the field of fiqh are his opinions on three talaqs. Since the sahabe' period, different opinions have been expressed regarding three talaqs said at the same time or three talaqs said in different places during the same cleaning period. While most of ulama' adopted the opinion that three talaqs should be counted as three talaqs at the same time, Ibn Taymiyya opposed other alims, especially his own sect, on this issue and defended that this talaq should be regarded as a single talaq. In the work, after giving the opinions of Ibn Taymiyya with talaq, his opinions on the three talaq and the evidence he put forward to defend these opinions will be presented and evaluated.

Keywords: Islamic Law, Ibn Taymiyya, Talaq, Three Talaqs.

Giriş

Hanbelî mezhebine mensup olan İbn Teymiyye (ö. 728/1328), İslamî ilimlerin birçok alanında eserleri ve görüşleriyle tanınan bir âlimdir. İbn Teymiyye'nin fıkıh alanında en çok tartışılan görüşlerinin başında üç talak ilgili görüşleri gelir. Bu çalışmada öncelikle İbn Teymiyye'nin talak ile ilgili görüşlerine değinilmiştir. Talakın çeşitleri ile ilgili görüşler açıklandıktan sonra üç talak meselesi ele alınmıştır. Aynı anda verilen üç talakın geçerli olup olmadığı ya da tek talak mı üç talak mı? sayılacağı ile ilgili sahabe döneminden itibaren ihtilaflar bulunmakta ve günümüzde dahi

¹ Bu makale 2018 yılında tamamladığım "İbn Teymiyye'nin Talak ile İlgili Görüşleri" isimli Yüksek Lisans tezinden istifade edilerek hazırlanmıştır. / This article is extracted from my master thesis entitled "IbnTaymiyya's Views About Talaq Types", (Master Thesis, Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir/Turkey, 2018).

tartışmalar devam etmektedir. Mesele müstakil çalışmalara konu olduğu için ve çalışmada makale boyutunu aşmamak adına üç talakla ilgili ulemanın görüşlerine sınırlı bir şekilde değinilmiştir. Geçmiş fukahanın görüşleri ile ilgili yapılan çalışmalara müracaat edilebilir.² İbn Teymiyye'nin üç talakla ilgili görüşlerini açıklarken kullandığı deliller daha çok fıkıhla ilgili *Mecmû'u'l-Fetâvâ, el-Fetâva'l-Kübrâ ve Câmiu'l-Mesâil* adlı eserlerinden alınmış yer yer diğer eserlerinden de istifade edilmiştir.

1. İbn Teymiyye'ye Göre Talak'ın Tanımı

Sözlükte salıvermek, serbest bırakmak, bağlı olan bir şeyin bağını çözmek anlamındaki³ talâk kelimesi terim olarak belirli sözler ile nikâh bağının çözülmesi, nikâhın izale edilmesi veya nikâh akdinin bozulması anlamına gelir.⁴

İbn Teymiyye, talak kelimesinin “t-l-k” (طلق) fiilinin mastar ismi olduğunu söyler⁵ ve Allah katında muteber olabilecek talakı “kocanın hanımını cinsel ilişkinin yaşanmadığı bir temizlik döneminde yahut hamileliği belli olduktan sonra tek talak ile boşaması” şeklinde tanımlar.⁶

İbn Teymiyye, Kur'an-ı Kerim'deki talak ile ilgili ayetleri⁷ delil göstererek talaka, Allah (c.c.) tarafından izin verildiğini ve genel hüküm itibarıyla talakın mubah kılındığını belirtir. Bununla birlikte her yapılan talak için bu genel hükmün geçerli olmayacağını⁸ bilakis Kitâb, sünnet ve icmâ ile bazı talakların mubah bazılarının ise haram kılındığını ifade eder. Ayrıca o, hadiste geçtiği üzere

² Muhammed Mustafa Merağî, *ez-Zevâc ve't-Talak fi Cemî'i'l-Edyân* (Kahire: b.y., 1996); Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985), 11/174-267; Halil İbrahim Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi* (Erzurum: Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2000), İbrahim Yılmaz, *İslam Hukukunda Boşanma* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), Ali Yüksek, *İslam Aile Hukukunda Boşanma Çeşitleri ve Üç Talak* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), Akif Pasmaz, *Kur'an ve Sünnete Göre Üç Talak* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), Selahaddin Yılmaz, *İslâm Aile Hukukunda Bir Anda Yapılan Üç Talâk* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003).

³ Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânul Arap* (Beirut: Dâru Sadır, 1990), 10/226; Şemsülemme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl Serahsî, *el-Mebsût* (Beirut: Daru'l-Ma'rife, 1979), 6/2; Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2/175.

⁴ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dimaşkî İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1992), 3/226; Kemaleddin Muhammed b. Abdülvahid es-Sivâsî İbnü'l-Hümmam, *Fethu'l-Kadîr* (Beirut: Dâru'l-Fikr, ts.), 3/463; Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2/175; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013), 1/354.

⁵ Takiyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, thk. Muhammed Aziz Şems (Cidde: Dâru Âlemi'l-Fevâid, 2001), 1/284.

⁶ Takiyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım (Riyad: Mücemmu'l-Melik Fehd li-Tıbbâti'l-Mushafi'ş-Şerîf, 1995), 33/5-6, 70; Takiyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1987), 3/224.

⁷ Bakara 2/226-227, Talak, 65/1, Ahzab, 33/49.

⁸ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/282.

Allah (c.c.) katında en sevimsiz helalin talak olduğunu⁹ vurgular ve nasıl ki haram kılınanlar ihtiyaç halinde mubah hale dönüşüyorsa talakın da yalnızca insanların ihtiyaç duyması halinde mubah olacağını belirtir.¹⁰

2. İbn Teymiyye'ye Göre Talak Çeşitleri

İbn Teymiyye, Cahiliye dönemi ve İslam'ın ilk yıllarında talak uygulamaları ile ilgili bilgiler vererek, talak ile ilgili hükümlerin belirli aşamalar şeklinde gerçekleştiğini belirtir. İslam'ın talakla ilgili hükümlerinin anlaşılabilmesinde tarihsel arka planın önemini ve etkisini vurgular. Ona göre İslam dini, talak ile ilgili geçmişte var olan uygulamaları tamamen yok saymadığı gibi (ilğa) bütünüyle de kabul etmemiştir (ibka). Aksine var olan uygulamalarda dinin ilkelerine uygun olmayanlar düzeltilmiş ve devam ettirilmiştir (ıslah). Nitekim erkeğin hanımını boşaması ve ona geri dönmesi hususunda Cahiliye döneminde ve İslam'ın ilk yıllarında bir sayı sınırlaması olmadığını, erkeğin, hanımını istediği kadar boşama ve ona geri dönme hakkına sahip olduğunu söyleyen İbn Teymiyye, bu uygulamayı düzeltmek adına Allah Teâlâ'nın öncelikle iddet şartını getirdiğini dile getirir. Ancak bu durumda da erkeklerin hanımlarını boşayıp iddetlerinin bitmesine az bir süre kalınca onlara geri döndüklerini sonra yine boşayıp yine iddetleri bitmeye yakın onlara döndüklerini söyleyen İbn Teymiyye, bu hadiseler üzerine sayı bakımından kısıtlama bulunmayan talakın daha sonra Allah tarafından üç ile sınırlandırıldığını belirtir.¹¹

İslam'ın ilk yıllarında bazı kadınların hamileliğini, bazılarının ise hayız döneminde olduğunu gizlemeleri mümkün oluyordu. İbn Teymiyye, kocasından hoşlanmayan kadının hamile olduğunu öğrendiğinde talak gerçekleştiren kocasının kendisine ric'at etmesine engel olmak ve iddetini daha uzun gösterip nafaka almak ya da çocuğun kocasından olmadığını söylemek gibi sebeplerle hamileliğini gizleyebildiğini dile getirir.¹² Yine hayız dönemindeki bir kadının eşini sevdiği ve ayrılmak istemediği için hamile olduğunu söylemesinin ve hayız halini saklamasının imkân dâhilinde olduğunu söyler.¹³

Üç talak hakkının verilmesi ile kocaya iki defa ric'at hakkı tanındığını söyleyen İbn Teymiyye, aynı zamanda hamileliği belli olana kadar erkeğin hanımını boşamasının da yasaklandığını ifade eder.¹⁴ "Eğer onlar Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helâl olmaz."¹⁵ ayeti gereğince, kadınlar ister hamile isterse de

⁹ Ebû Dâvûd, "Talak", 3.

¹⁰ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/21; Takiyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, *el-İctimâ' ve'l-İftirâk fi'l-Halifi bi't-Talak* (Mekke: y.y., 1988), 347.

¹¹ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/262.

¹² İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/259.

¹³ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/262.

¹⁴ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/263.

¹⁵ Bakara 2/228.

hayız olsunlar, bunu saklamaktan men edilmişlerdir. Bununla beraber kadının hamileliğini saklaması durumunda kocasının bilmeden yaptığı talak, İbn Teymiyye'ye göre batıldır.¹⁶

İbn Teymiyye, bahsi geçen tedbirler sayesinde kocanın, durumunu bilerek karısını boşadığı ve bu sayede karısının da yalan söyleyip kocasını aldatmasının önüne geçildiğini savunur. Ayrıca ona göre cinsel ilişkiye girilmeyen temizlik sürecinde kadının hamile olup olmadığı ortaya çıkacağından yine yalan söyleme imkânı ortadan kalkmış olur. Böylelikle sünnî talakın da arka planını sunan İbn Teymiyye'ye göre iddet bekleme emri ve üç talak kısıtlamasıyla talakla ilgili hükümler nihayete ermiştir.¹⁷

Talak, İslam hukukçuları tarafından farklı şekillerde taksime tabi tutulmuştur. Kur'ân ve sünnete uygunluğu yönünden talakın, sünnî ve bid'î talak; evliliği sona erdirmesi yönünden ise ric'î ve bâin talak şeklinde çeşitleri bulunmaktadır. İbn Teymiyye'nin de benzer bir taksim yaptığı görülmektedir.

2.1. Kur'ân ve Sünnete Uygunluğu Yönünden Talak

2.1.1. Sünnî Talak

Erkeğin hanımını cinsel ilişkide bulunmadığı temizlik dönemindeyken bir talak ile boşamasına ve iddeti bitene kadar da ondan ayrı kalmasına sünnî talak denir.¹⁸ “Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın.”¹⁹ ayetinde hanımını boşayacak olan kocanın bunu iddete riayet ederek yapması emredilmektedir.

İbn Teymiyye, sünnî talakı kocanın, hayızdan temizlenip gusül almış olan karısını, cinsel ilişkiye girmeden önce, bir talak ile boşaması olarak tanımlar.²⁰ Bu, Allah'ın (c.c.) mubah kıldığı talaktır ve bağlayıcıdır.²¹ Ona göre bu şekilde bir talak yaptıktan sonra kadın iddet bekler ve bu süre içinde koca, iddeti bitene kadar karısını bir daha boşayamaz. İddet içerisindeyken karısına dönmek isterse karısının ve velisinin rızasına gerek olmadığı gibi, yeni bir mehir belirlenmesine de lüzum yoktur. Eğer iddet bitene kadar karısına dönmezse ondan güzellikle ayrılması gerekir.²²

Kadının iddeti bittikten sonra boşamanın kesinleşeceğini belirten İbn Teymiyye, kocanın boşadığı hanımına tekrar dönmek istemesi durumunda yeni bir akit yapması gerektiğini belirtir. Yine ona göre koca, iddeti devam ederken karısına geri döner ya da iddet bittikten sonra onunla yeniden evlenir ve tekrar boşamak isterse bu durumda yukarıda geçtiği gibi boşayabilir. Sonra ona

¹⁶ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/260-261.

¹⁷ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/262-263.

¹⁸ Serahsî, *Mebûât*, 6/3; Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafid İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 3/87; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed İbn Kudâme, *el-Muğni* (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 7/364.

¹⁹ Talak 65/1.

²⁰ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/479; İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/224-225; İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 245.

²¹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/17; İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 253.

²² İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/6.

dönerse ya da ikinci defa onunla evlenirse ve boşamak isterse yine yukarıda geçtiği gibi boşar. Şayet üç defa boşarsa artık hanımını başka bir kişiyle evlenmedikçe ona haram olur. Zira Allah ve Resûlü üç defa boşadıktan sonra aynı kadınla evlenmeyi haram kılmıştır. Ancak kadın başka biriyle evlenir ve yeni kocası ölürse yahut normal bir şekilde boşanırlarsa bu durumda kadın eski kocası ile tekrar nikâh kıyabilir.²³

Yaşının küçük olması yahut büyük olması sebebiyle hayız görmeyen kadınları boşamak için belli bir vaktin bulunmadığını söyleyen İbn Taymiyye'ye göre bu durumdaki bir kadın ile cinsel ilişkiye girmiş olmak boşamaya engel değildir. Ne zaman boşarsa kadının iddeti o zaman başlar. Hayız dönemi veya hamileliğe göre de iddet beklemez. Bilakis ayette belirtildiği üzere üç ay iddet beklemesi yeterlidir.²⁴

2.1.2. Bid'î Talak

Erkek, hanımını hayız döneminde, temizlik döneminde cinsel ilişkiye girdikten sonra yahut bir temizlik döneminde birden fazla olacak şekilde boşarsa bid'î talak gerçekleşir.²⁵ İslam âlimlerine göre bid'î talak sünnete aykırıdır, haramdır ve böyle bir talakı yapan kişi günahkâr olur.²⁶ Bununla birlikte böyle bir talakın geçerli olup olmayacağı hususunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Nitekim bir kısmına göre, yapılan talak sünnete aykırı olmakla birlikte muteberken,²⁷ diğer kısma göre, sünnetteki uygulamaya aykırı olduğundan böyle bir talak geçersizdir.²⁸

İbn Taymiyye'ye göre bid'î talak, kocanın hanımını hayız dönemindeyken ya da onunla cinsel ilişkiye girdikten fakat hamile olup olmadığı belli olmadan boşamasıdır. O, bu şekilde yapılan bir talakın Kitâb, sünnet ve icmâ ile haram kılındığını söyler.²⁹ Bu talakın geçerli olup olmadığı hususunda âlimlerin iki görüşü bulunduğunu ifade ettikten sonra haram nikâh ve haram alışveriş gibi haram talakın da bağlayıcı olmaması gerektiğini söyleyerek kendi görüşünü açıklar.³⁰

Talakın, Allah'ın (c.c.) izin verdiği şekilde kullanılması şartıyla kişiye verilen bir hak olduğunu belirten İbn Taymiyye, insanın sadece malik olduğu talakı yapabilmesinin mümkün

²³ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/6, 72-73; İbn Taymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/225.

²⁴ "Kadınlarınız içinden âdetten kesilmiş olanlarla, âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır..." (Talak, 65/4)

²⁵ Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr el-Merğînânî, *el-Hidâye fi şerhi bidâyeti'l-mübtedi* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ty.), 1/221; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/366.

²⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/366.

²⁷ Merğînânî, *Hidâye*, 1/221; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, 3/132; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/366; Şemsüddin Muhammed b. Ahmed eş-Şâfî Hatib Şirbîni, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'ânî Elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 4/497.

²⁸ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/18, 72; İbn Taymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224; Şemsüddin Muhammed b. Ebû Bekr İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd* (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1994), 5/213-214; Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Yemenî Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr fi Şerhi Münteka'l-Ahbâr* (Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993), 6/266.

²⁹ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/7, 72; İbn Taymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224.

³⁰ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/18, 72; İbn Taymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224.

olduğunu öne sürer. Ona göre erkeğin, zifafa girmediği kadını bâin talakla boşadıktan sonra tekrar boşamaya yahut yabancı bir kadına talak vermeye yetkisi yoktur. Şu halde yetkisi olmadığından dolayı yapacağı böyle bir talak batıl olacaktır. O, buradan yola çıkarak hayız halindeki kadını boşamanın batıl olacağını çünkü kocasına boşama yetkisi verilmediğini dile getirir. Ona göre bu, kişinin mâlik olmadığı bir şey üzerinde tasarrufta bulunmasıdır ki böyle bir kişi, bu konuda kısıtlanmış, hacr altına alınmış ve onun bu işi yapması yasaklanmıştır. Hacr altındaki bir kişinin tasarruflarının geçersiz olduğunu söyleyen İbn Teymiyye, kısıtlamayı yapanın Allah (c.c.) ve Resûlü (s.a.v.) olduğunu hatırlatarak, yasak kılınan işleri yaptığı için onun sefih hükmünde olduğunu aktarır.³¹

İbn Teymiyye, bu konuda her iki görüş sahiplerinin de kendilerine mesnet kabul ettiği İbn Abbas'tan rivayet edilen şu hadisi aktarır:

“...İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre o, Resûlullah devrinde hanımını hayızlıyken boşadı. Bunun üzerine Ömer b. Hattab, Resûlullah'a gelerek bu durumu sordu ve Resûlullah da şöyle cevap verdi: *Ona emret, karısına dönsün. Sonra karısı temizlenip hayız görünceye ve tekrar temizleninceye kadar onu evde tutsun. Ondan sonra dilerse nikâh altında tutar dilerse cinsel ilişkiye girmeden boşar. İşte kadınların kendisi için boşanmasını Allah'ın emrettiği iddet budur.*”³²

Zikredilen hadisten yola çıkan İbn Teymiyye, Resûlullah'ın ancak hayızdan temizlenen ve temizlik döneminde de tekrar cinsel ilişkiye girilmeyen kadını boşamayı helal gördüğünü ifade eder. Haliyle buna riayet etmeden hanımını boşayan kişi onu Allah'ın izin verdiği vakitte boşamamış sayılır. Ayrıca talakın, Allah (c.c.) katındaki en sevimsiz helal olduğunu ve ancak ihtiyaç halinde mubah olacağını belirtir. Yine ona göre üç talaktan sonra hanımı başka biriyle evlenmedikçe kocanın ona dönmesinin haram kılınması da insanları talakı artırmaktan uzak tutmak içindir. Vaktinden önce yapılan talakın bir faydası olmadığını temellendirmeye çalışan İbn Teymiyye, buna örnek olarak her ne kadar koca, karısını boşamakta acele etse de iddet devam ederken birbirlerine mirasçı olacaklarını zikreder. Yine imamla birlikte namaz kılan kişinin imamdan daha hızlı hareket ederek onun önüne geçmesinin bir faydasının olmadığını bilakis namazının batıl olacağını ama buna rağmen selam verene kadar namazına devam etmesinin gerekli olduğunu talakta acele edilmemesi gerektiğine dair bir delil olarak sunar.³³

Zikredilen hadiste yer alan “*Ona emret, karısına dönsün.*” kısmının delaleti hususunda tartışma bulunduğu söyleyen İbn Teymiyye'ye göre bu konuda iki görüş vardır:

Âlimlerden bir kısmına göre talak bağlayıcıdır ve İbn Ömer'e verilen emir karısına ric'at edip isterse temizlik döneminde onu boşayabileceği yönündedir. Bu görüşte olan âlimler yapılacak

³¹ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/251-252; Sefeh ile ilgili bilgi için bkz. Mehmet Onur, “İslam Hukukunda Sefeh Durumu ve Sefihin Hacri”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (Aralık 2016), 107-129.

³² Muhammed b. İsmail Buhârî, *el-Câmi'u's-sahih* (Riyad: Dâru's-Selâm, 1999), “Talak”, 2, 44; Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kureyşî en-Neysabûrî Müslim, *Sahih-u Müslim* (İstanbul: y.y., 1981), “Talak”, 3, 9.

³³ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 33/20-21.

ric'atin vacip mi yoksa müstehab mı olduğunu, birinci temizlik döneminde mi yoksa ikinci temizlik döneminde mi karısına dönmesi gerektiğini ve bu yasaklamanın hikmetinin ne olduğunu tartışmışlardır.³⁴

Diğer grup ise hadisin bahsedilen kısmından, talakın gerçekleşmediğini ve bununla sadece doğal süreçteki boşamalarda olduğu gibi kadın ile erkeğin bedensel olarak birbirlerinden ayrılmalarının kastedildiğini çıkarmışlardır. Nitekim onlara göre Resûlullah (s.a.v.) İbn Ömer'in karısına dönmesini emrederken fiili işteşlik anlamı bulunan müfaale kalıbıyla kullanmış ve "فَلْيُرَاجِعْهَا" " demıştır ki bu haliyle iki tarafın da birbirine dönmesi ve yeniden birleşmesi anlamı tebarüz etmiş olur. O halde talak söz konusu değildir. Zira boşama gerçekleşmiş olsaydı ric'at etme hakkı kocanın elinde olduğundan Resûlullah'ın "Birbirinize dönün." demesinin bir anlamı kalmaz, "Ona dön." demesi kâfi gelirdi. Ayrıca şayet talak vaki olsaydı İbn Ömer'in dönüp ikinci kez hanımını boşamasının kimseye bir faydası olmaz bilakis zararı olurdu. Onun nass ve icmâ ile talak yetkisinin bulunduğu doğrudur. Ancak bu durumda yapılan talak sadece talak sayısını artırmak, iddeti uzatmak ve eşleri cezalandırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Bu görüş sahipleri, İbn Ömer'in Allah ve Resûlünün emrettiği şekilde hanımına ric'at ederken şahit tutmakla emredilmemesini de talakın gerçekleşmediğine delil olarak göstermişlerdir.³⁵

Haram olan talakın vâkî olduğu kabul edilirse Allah ve Resûlünün hoşlanmadığı bir fesadın ortaya çıkacağını söyleyen ikinci gruptaki âlimler, meydana gelen bu fesadın kendisini ric'atin takip ettiği bir talak ile ortadan kaldırılamayacağını savunurlar. Onlara göre ric'ati emretmek Allah ve Resûlünün münezze olacağı faydasız bir iştir. Çünkü eğer hanımı ile evliliğine devam etmek istiyorsa ric'at eder, eğer istemiyorsa ric'at etmez. Resûlullah'ın (s.a.v.) talak gerçekleştiği halde ona ric'ati emretmesinde şer'î bir maslahat bulunmamakta aksine mefseleti artıracak bir durum söz konusu olmaktadır. Ancak Resûlullah (s.a.v.) fesadı artıracak bir emir vermekten münezzehtir. Şu halde Allah ve Resûlü bid'î talakı sebep olacağı fesadı engellemek için yasaklamıştır.³⁶

Ayrıca Allah Teâlâ Kur'ân'ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın..."³⁷

Ayeti kerimeden anlaşıldığı üzere kişi, hanımını boşadığında iddeti bitmeye yakın ya güzellikle evliliğine devam etmek yahut hanımından ayrılmak hususunda muhayyer bırakılmış olup Allah (c.c.) kimseyi talakın ardından ric'at etmeye zorlamamıştır.³⁸ Bu da Peygamberimizin "Ona emret, karısına dönsün." emrinden kastın ric'at olmadığını göstermektedir.

İbn Teymiyye'nin bir diğer delili ise Resûlullah'ın şu hadisidir:

³⁴ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/21-22.

³⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/22-23.

³⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/23-24; Muhammed Ebû Zehra, *İmam İbn Teymiyye Hayatı-Fikirleri-Eserleri*, çev. Nusreddin Bolelli vd. (İstanbul: İslamoğlu Yayıncılık, 1988), 394.

³⁷ Talak 65/2.

³⁸ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/23.

“Talakin dört şekli vardır. Bunlardan ikisi helal diğer ikisi ise haramdır. Helal olanlar, bir kadını cinsel ilişkinin yaşanmadığı temizlik döneminde yahut hamile olup olmadığı anlaşıldıktan sonra boşamaktır. Haram olanlar ise kadının hayızlıyken yahut cinsel ilişkiye girilip hamileliği belli olmadan boşamaktır.” Söz konusu hadisi nakleden İbn Teymiyye, Resûlullah'ın (s.a.v.) talak yapılacağı zamanı açıkladığını, buna göre helal olan boşamalar ile iddetin başlayacağını ancak haram boşamaların iddet öncesi yapılan boşamalar mesabesinde olup Allah'ın (c.c.) izin verdiği vakitte yapılmamış olacağını ve bunun kadının iddetini gereksiz yere uzatacağını söyler.³⁹

Hiz. Peygamber'den Hiz. Aişe yoluyla rivayet edilen “Kim bizim emrimize aykırı bir iş yaparsa bu yaptığı reddedilmiştir.”⁴⁰ hadisini de zikreden İbn Teymiyye, Allah ve Resûlünün belirlediği sınırlara riayet etmeden haram yollarla yapılan talak da dahil olmak üzere hiçbir işin bağlayıcı ve nafiz olmadığını vurgular.⁴¹

İbn Teymiyye tüm bunları zikrettikten sonra bid'î talakın vaki olmayacağına dair görüşün usûle ve nasslara daha uygun olduğunu söyleyerek kendi görüşünü ortaya koyar. Selefin ve fukahanın da kabul ettikleri kurala göre haram yollar ile yapılan ibadetler ve haram olan akitlerin sahih ve bağlayıcı olmayacağını ifade eder. Çünkü sahabe ve tabiun Şâri'in haram kıldığı şekilde meydana gelen ibadet ve akitleri fasit saymışlardır ve bu onlardan tevatüren nakledilmiştir.⁴²

İbn Teymiyye bir fiilin yasaklanmasının onun fesadına delalet ettiğini, başka türlü sahih ile fâsadin birbirinden ayıramayacağını savunur. Ona göre Şâri' bir fiili neden olacağı mefsedetten dolayı haram kılar ki bunun gayesi de o fiil sonucu meydana gelecek fesadın engellenmesi ve ortadan kaldırılmasıdır. Şayet haram olan bir fiil üzerine helal hükümler düzenlenecek olsa ve bu hükümler de bağlayıcı olsa bu durumda Şâri'in ortadan kaldırmak istediği fesadı kabullenmesi söz konusu olur. Böylelikle Şâri' bir yandan fesadı istememiş öte yandan insanlar için bunu bağlayıcı görmüş demektir ki bu bir çelişki olup Şâri' bundan münezzektir. Buna ilaveten o, Şâri'in bid'î talakı geçersiz sayarak kocayı hanımının vereceği zarardan, aldatmasından veya hilesinden koruduğunu da dile getirir.⁴³

İbn Teymiyye, bid'î talakın nass ve icmâ ile haram olduğunu ortaya koyduktan sonra “...Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa şüphesiz kendine zulmetmiş olur...”⁴⁴ ayetini dile getirir ve bid'î talak ile hanımını boşayan bir kişinin Allah'ın (c.c.) sınırlarını aştığını, kendine zulmettiğini ve bu sebeple tevbe etmesi gerektiğini söyler.⁴⁵

³⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/20.

⁴⁰ Müslim, “Akdiye”, 17.

⁴¹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/18.

⁴² İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/24; Ebû Zehra, *İmam İbn Teymiyye Hayatı-Fikirleri-Eserleri*, 395.

⁴³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/24.

⁴⁴ Talak 65/1.

⁴⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 29/421.

2.2. Dönüşlü Olup Olmaması Bakımından Talak

İslam Hukukunda kocanın iddet çerisinde eşine dönmesine izin verilip verilmemesi açısından talak; ric'î ve bâin talak şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İbn Teymiyye de benzer bir ayırmda bulunmuştur.

2.2.1. Ric'î Talak

Kocanın yeni bir nikâh akdine ve mehir vermeye gerek olmaksızın tek taraflı iradesiyle iddet döneminde hanımına dönebildiği boşamaya ric'î talak denir.⁴⁶

İbn Teymiyye, ric'î talakı, kocanın hanımına tercihini sormadan dönüş yapmasının mümkün olduğu talak olarak tanımlar.⁴⁷ Allah Teâlâ'nın Kur'ân'da zikrettiği tüm talakların ric'î talak olduğunu söyleyen⁴⁸ İbn Teymiyye'ye göre bu tür bir talak, kadının talaktan sonra iddet beklemesi, kocanın ric'at etme hakkının olması ve iki defa yapılabilir olması şeklinde üç özelliğe sahiptir.⁴⁹

İbn Teymiyye, zıfâf gerçekleşikten sonra boşanan bir kadının "Boşanmış kadınlar kendi başlarına üç kur' beklerler."⁵⁰ ayeti gereği üç kur' iddet beklemesi gerektiğini söyler.⁵¹ Kur' kelimesini görünmesi ve çıkması sebebiyle kana verilen isim olarak açıklayan İbn Teymiyye, bu kelimenin aynı zamanda vakit anlamı da içerdiğini söyler. Nitekim vakit ancak zuhur eden durumlara göre belirlenir. Gecenin, gün kapsamına girmesi gibi temizliğin de kur' kapsamına girdiğini söyleyerek Hz. Peygamberin istihâze kanı gören kadına "Kur' günlerinde namazı bırak."⁵² demesini delil olarak gösterir. Buna göre hayız halinin de kendisini hayızın takip ettiği temizlik halinin de kur' kapsamına gireceğini söyler.⁵³ Bununla birlikte temizlik dönemini tek başına kur' saymayan İbn Teymiyye, sahabeden Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, İbn Mesud, Ebû Musa gibi ileri gelenlerin kur' kelimesinden hayızı anladıklarını, Hanefî ve Hanbelî mezheplerinde de bu görüşün kabul gördüğünü dile getirir.⁵⁴ Bu gruba göre üçüncü hayızın bitişine kadar kocanın hanımına geri dönme hakkı vardır.⁵⁵ Sahabeden İbn Ömer ve Hz. Aişe gibi kişilerin ise kur' kelimesini temizlik dönemi olarak algılayıp üçüncü hayız başlayana kadar kocanın hanımına dönüş hakkı bulunduğunu kabul ettiklerini söyleyen İbn Teymiyye, Mâlikî ve Şâfiî mezheplerinin de bu görüşü benimsediklerini dile getirir.⁵⁶ Kendisi ise ilk görüşe sahip olup, kur' ile temizliğin kastedilmesinin yanlış olduğunu zira bu

⁴⁶ Serahsî, *Mebsût*, 6/19; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 7/403; Merağî, *ez-Zevâc ve't-Talak fi Cemû'l-Edyân*, 226; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/365.

⁴⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/9.

⁴⁸ İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/271.

⁴⁹ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/255-256.

⁵⁰ Bakara 2/228.

⁵¹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/479, 33/11.

⁵² Buhârî, "Hayız", 8; Müslim, "Hayız", 82; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 108; İbn Mâce, "Tahâret", 115.

⁵³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/479.

⁵⁴ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/11.

⁵⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/479.

⁵⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/11; İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/479.

durumda sünnî talak gereği cinsel ilişkiye girilmeyen temizlik dönemi içerisinde ric'î talak ile boşanan bir kadının üç kur' beklemek yerine iki kur' ve yarım kur' beklemiş olacağını bunun da iddetin tamamlanması için kâfi gelmeyeceğini savunur.⁵⁷

İbn Teymiyye, hayatı boyunca hiç hayız görmeyen, yaşının küçük olması sebebiyle hayız dönemi başlamayan ve hayızdan kesilmiş olan kadınlar ile hamilelerin iddet sürelerinin ise farklı olduğuna dikkat çeker. “Kadınlarınız içinden âdetten kesilmiş olanlarla, âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise, yüklerini bırakmalarını (doğum yapmalarını). Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.”⁵⁸ ayetini zikreden İbn Teymiyye, buna binâen yukarıda zikredilenlerden hamile olanlar hariç diğerlerinin üç ay iddet beklemesinin yeterli olacağını,⁵⁹ hamile olanların iddetlerinin ise ayete göre üç kur' değil doğum yapmak olduğunu dile getirir.⁶⁰ O, kadınların hamilelik ile ilgili şu üç hal üzere bulunmalarının mümkün olduğunu söyler:

a. Kadının kocasıyla cinsel ilişki yaşamadığı temizlik döneminde boşanması durumu: Bu durumda kadının hamile olmadığı kesin olduğundan dolayı talak ittifakla caizdir.

b. Kadının hamile olduğunun açık bir şekilde ortaya çıktığı durum: Bu durumda yapılan talak da yine ittifakla caizdir.

c. Kadının kocasıyla cinsel ilişkiye girdiği fakat hamile olup olmadığının henüz ortaya çıkmadığı durum: Bu durumda talak yapılırsa kadının kur' iddeti mi yoksa hamilelik iddeti mi bekleyeceği hususunda şüphe oluşacağından bu talak caiz değildir. İbn Teymiyye bunu savunurken konuyla ilgili zikredilen ayette kadının hamile olup olmadığının ortaya çıkmadığı durumlar ile ilgili bir açıklama bulunmamasına ve ayetin bu durumdaki kadını kapsamamasına dayanır.⁶¹

İbn Teymiyye, “Sizden ölenlerin, geride bıraktıkları eşleri, kendi başlarına (evlenmeden) dört ay on gün beklerler. Bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit, kendileri hakkında yaptıkları meşru işlerde size bir günah yoktur. Allah yapmakta olduklarınızı bilir.”⁶² ayetine dayanarak kocası vefat eden kadınların iddet sürelerinin dört ay on gün olduğunu söylemekle birlikte ayetin umûmî olduğunu, bu sebeple hayız gören veya hiç hayız görmemiş olan yahut hayızdan kesilmiş olan kadınlar için herhangi bir ayırım olmaksızın aynı hükmün geçerli olduğunu dile getirir.⁶³

Zifaf gerçekleşmeden boşanan kadınlar ile ilgili “Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da, henüz zifafa girmeden onları boşarsanız, onları sayacağınız bir iddet süresince bekletme hakkınız yoktur.

⁵⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/479; İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/257.

⁵⁸ Talak 65/4.

⁵⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/7.

⁶⁰ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/252-253.

⁶¹ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/253.

⁶² Bakara 2/234.

⁶³ Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye, *Şerh-u Umdeti'l-Fıkh*, thk. Suud Salih el-Atışan (Riyad: Mektebetü'l-Abikan, 1413), 1/472.

O halde onları (bir başıyla) memnun edin ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın."⁶⁴ ayetini zikreden İbn Teymiyye, erkeğin zifafa girmediği hanımını boşadığında iddet bekletme hakkının olmadığını,⁶⁵ aksine onu güzellikle salıvermesi gerektiğini ve bunun bir bâin talak olduğunu söyler.⁶⁶

"İddetlerini gözeterek boşayın."⁶⁷ ayetini ric'at etmeden peşpeşe yapılan talakın caiz olmadığına delil olarak gösteren İbn Teymiyye, Allah'ın (c.c.) sadece iddet esnasında yapılan talakı mubah kıldığını, ric'at etmeden boşamanın uygun olmadığını söyler. Ancak buna rağmen kişi hanımını iddeti esnasında ric'at etmeden boşarsa bu durumda kadının iddetine kaldığı yerden devam edeceğini ve yeniden iddete başlamasına gerek olmadığını ifade eder. Müslümanların çoğunun bu görüşte olduğunu söyleyen İbn Teymiyye, İbn Hazm'ın (ö. 456/1064) ise bu konuda şâz bir görüşe sahip olduğunu dile getirir. Onun iddet dönemi içerisinde yapılan ikinci veya üçüncü talaktan dolayı kadının yeniden iddete başlamasının vacip olduğunu söylemesine karşı çıkar ve bunun İslam'ın ilk dönemlerine ait bir uygulama olduğu vurgular. Zira bu dönemde erkeklerin hanımlarına zarar vermek istediklerinde iddeti bitmeye yakın onlara döndüklerini ve sonrasında yeniden boşadıklarını, bunu kadınların daha uzun süre iddet beklemeleri için yaptıklarını bazen ise hiç hanımlarına dönmedikleri halde iddetlerinin yeniden başladığını söyler. Allah'ın (c.c.) bu mefseleti ortadan kaldırmak için talakı üç ile sınırladığını ve bir iddet döneminde ric'at olmaksızın yapılan birden fazla talakı uygun görmediğini dile getirir.⁶⁸

İbn Teymiyye, ric'atin sadece birinci ve ikinci talaktan sonra mümkün olduğunu, üçüncü talaktan sonra ise "*Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helâl olmaz...*"⁶⁹ ayeti gereği kadının kocasına haram hale geldiğini söyler. Bu vaziyette kadının da velisinin de rızası olsa dahi yeni bir nikâh yapmak mubah değilken ric'atin evleviyetle mubah olmayacağını vurgular.⁷⁰

"İddet müddetlerini doldurduklarında onları güzellikle tutun veya onlardan güzellikle ayrılın."⁷¹ ayetini de ric'at bağlamında değerlendiren İbn Teymiyye, ayette zikri geçen güzellikle tutmanın veya ayrılmanın ancak ric'at talak ile mümkün olduğunu söyler. Ona göre ric'atı olmayan bir talak sonucu kadının güzellikle tutulması söz konusu değildir. Ashab, tabiîn, âlimler ve hadis fukahasının da bahsi geçen talakı ric'at talak olarak anladıklarını aktarmakla birlikte İbn Abbas, Câbir ve Kays kızı Fatıma gibi kişilerin de bu görüşte olduklarını özellikle zikreder.⁷² Ayrıca ayette bahsedilen iki kişinin şahit tutulması hususuna da açıklık getiren İbn Teymiyye, bu emrin sadece ric'at haline has

⁶⁴ Ahzab 33/49.

⁶⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/340.

⁶⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/536.

⁶⁷ Talak 65/1.

⁶⁸ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/249.

⁶⁹ Bakara 2/230.

⁷⁰ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/347.

⁷¹ Talak 65/2.

⁷² İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/276.

olduğunu,⁷³ bir kısım âlimin buna vacip hükmü verirken diğerlerinin müstehab dediklerini dile getirir.⁷⁴

Kendisiyle zifafa girilmemiş olan bir kadının boşanması durumunda Müslümanların da ittifakı olduğu üzere ric'at değil bâin talakın gerçekleşeceğini söyleyen İbn Teymiyye, kocanın ric'at hakkının bulunmadığının da altını çizer.⁷⁵

Tüm bunlarla beraber kocanın kötü niyetle hanımına ric'at etmesi söz konusu ise İbn Teymiyye'ye göre bu caiz değildir ve hanımını boşaması vacip olur.⁷⁶

2.2.2. Bâin Talak

Kocanın yeni bir nikâh akdi olmadan ve yeni bir mehir belirlemeden hanımına dönemeyeceği boşama şeklidir.⁷⁷ Beynûnet-i suğrâ ve beynûnet-i kübrâ olarak iki kısma ayrılır. Hanımını bir veya iki talakla boşayan kocanın yeni bir nikâh ve mehir ile ona dönebildiği boşama beynûnet-i suğrâ olarak isimlendirilmektedir.⁷⁸ Kocanın üç talak hakkını kullanarak karısından kesin olarak ayrıldığı boşama şekline ise beynûnet-i kübrâ denir.⁷⁹ Bu durumda kadının ilk kocasına helal olması ancak başka biriyle evlenip, ilişkiye girmesi, ardından ikinci kocasının ölmesi veya boşaması sebebiyle ondan ayrılması ve iddetini tamamlaması durumunda mümkün olabilmektedir.⁸⁰

İbn Teymiyye'ye göre bâin talak, kadının kocasına yeni bir nikâh akdi ile helal olacağı talak çeşididir. Nitekim o, bâin talakın iddetin sona ermesinden sonra meydana gelen talak olduğunu,⁸¹ böyle bir talak ile hanımını boşayan kişinin ric'at etme hakkının bulunmadığını bilakis iki tarafın da rızası dâhilinde gerçekleşen yeni bir nikâh ile tekrar birleşebileceklerini söyler.⁸² Kur'ân'da yer alan talakların tümünün ric'at talak olduğunu ve bâin talakın bulunmadığını söyleyen İbn Teymiyye, zifaktan önce gerçekleşen talakı bundan istisna eder.⁸³

Bâin talakın beynûnet-i suğrâ ve beynûnet-i kübrâ olarak ikiye taksim edilmesini İbn Teymiyye de kabul eder. Ona göre beynûnet-i suğrâ, kadının bâin talakla kocası tarafından boşandığı ve onunla iddet devam ederken yahut iddetten sonra ancak yeni bir nikâh akdi ile bir araya gelebileceği talaktır. Beynûnet-i kübrâ ise, kocanın hanımını üç talak vererek kendisine haram

⁷³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/34.

⁷⁴ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/279.

⁷⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 20/536.

⁷⁶ İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 6/257.

⁷⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/365.

⁷⁸ Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2/175, 229; Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslamiyyi ve Edilletuhû* (Şam: Dâru'l-Fikr, ts.), 9/6955; Merağî, *ez-Zevâc ve't-Talak fi Cemîi'l-Edyân*, 226.

⁷⁹ Bilmen, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2/175.

⁸⁰ Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslamiyyi ve Edilletuhû*, 9/6956.

⁸¹ İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/294.

⁸² İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/348.

⁸³ İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/272.

kıldığı ve hanımın kocasına ancak başka biriyle evlenip ayrılarak helal olacağı talaktır.⁸⁴ İbn Taymiyye, beynûnet-i kübrânın gerçekleşmesi için yapılacak olan üç talakın da mubah şekilde yapılmış olması gerektiğini, bunun da kocanın hanımını, cinsel ilişkiye girmediği bir temizlik döneminde yahut hamileliği belli olduktan sonra boşayıp iddeti bitene kadar ona dönmeyip iddetten sonra onunla yeni bir akit ile nikâhlanmasıyla olacağını söyler.⁸⁵

Bâin talakla ilgili üç görüş üzerinden tartışmaların yapıldığını söyleyen İbn Taymiyye bunları şöyle sıralar:

a. Koca hanımını ric'î talakla da bâin talakla da boşayabilir. Nitekim onun ric'at hakkı vardır ve bu hakkı kullanıp kullanmamak kendi tercihidir. Bu, Ebû Hanîfe'nin görüşüdür.

b. Koca başlangıçta bâin talak yetkisine sahip değildir fakat daha sonra hanımı ondan bu minvalde bir talepte bulunursa bu hakka sahip olur. İmam Mâlik bu görüştedir.

c. Koca, bir bedel olmadan bâin talak yetkisini alamaz. Bu görüşte olanlara göre hanımı kocasından bâin talak yapmasını talep etse de etmese de bir karşılık olmadan koca bu talakı yapamaz. Bu görüşü savunanlar, Şâfiî'nin mezhebinden olanlar, zahir görüşüne göre Ahmed b. Hanbel ve ashabının çoğunluğu, Ebû İshak, Ebû Sevr, İbn Münzir, İbn Huzeyme, Dâvûd ez-Zâhirî gibi kimselerdir. Ayrıca Kitâb ve sünnet ile sahabenin çoğunluğundan gelen rivayetlerin delalet ettiği görüş de budur. O, bu açıklamaları yaptıktan sonra Allah'ın (c.c.) kitabında sadece ric'î talakın bulunduğunu, üç talaktan sayılan bâin talakın yer olmadığını vurgulayarak bedel talep edilerek yapılan her ayrılığın üç talaktan sayılmayan kesin bir ayrılık olduğunu iddia eder.⁸⁶

İslam'ın ilk yıllarında bir kişinin hanımını üç talakla boşadıktan sonra onun hamile olduğunu öğrenmesi durumunda ric'at etme hakkının bulunduğunu ve "Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler."⁸⁷ ayetinin buna delalet ettiği söyleyen İbn Taymiyye, daha sonra bu hükmün bir sonraki ayet ile nesh edildiğini savunur. Nitekim ona göre Allah (c.c.), "Talâk iki defadır. Sonrası ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle bırakmaktır."⁸⁸ buyurarak üçüncü talaktan sonra kadının hamile dahi olsa kocasına haram hale geldiğini ve "Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helâl olmaz."⁸⁹ ayeti gereği başka biriyle evlenmedikçe bu durumun değişmeyeceğini söylemiş bulunmaktadır.⁹⁰

İbn Taymiyye, kocanın hanımını üç talakla boşaması halinde kadının ona tekrar helal olmasının ancak yeni bir kişiyle evlenmesi ve ondan ayrılması ile mümkün olduğunu söyledikten sonra hülle konusunu ele alır. Ona göre muhallil denilen ikinci kocanın kadını eski kocasına helal

⁸⁴ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/313-314; İbn Taymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/272.

⁸⁵ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/304.

⁸⁶ İbn Taymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 32/304.

⁸⁷ Bakara 2/228.

⁸⁸ Bakara 2/229.

⁸⁹ Bakara 2/230.

⁹⁰ İbn Taymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/261-262.

kılmak için evlenmesi durumunda yapılan nikâh sahih değildir. O, iki tarafın birbiriyle istedikleri için evlenmemeleri ve niyetlerinde boşanma olması durumunda bunun Allah'ın sınırlarını aşmak olduğunu ve ayetler ile uyuşmadığını söyler.⁹¹

Üç talaktan sonra kadının kocasına başka biriyle evlenmeden mubah olacağını söyleyen kişi, İbn Teymiyye'ye göre tevbe etmeye davet edilir. Eğer tevbe ederse öldürülmez ancak tevbe etmez ve bu görüşünde ısrar ederse o mürted sayılır ve mürted hükümleri uygulanır.⁹²

İbn Teymiyye, ric'î ve bâin talakın yanında üçüncü bir talak çeşidi olarak muharram talaktan bahseder. Ona göre muharram talak, üç talak ile hanımını boşayan kişinin hanımının ona ancak başka biriyle nikahlanıp ayrıldıktan sonra helal hale geldiği talaktır.⁹³ Buradan da anlaşılacağı üzere o, beynûnet-i kübrâ olarak bilinen talaka bu ismi vermektedir.⁹⁴

3. Üç Talak Meselesi

İslam hukukunda üç talakın bir defada söylenmesi durumunda boşamanın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, şayet gerçekleşirse bir talak mı yoksa üç talak mı sayılacağı hususunda âlimler arasında ihtilaf vardır. Âlimlerden bir kısmına göre bir defada söylenen üç talak geçersizdir. Bir kısmı üç talakın tek talak sayılacağını kabul etmiş diğer bir kısmı ise tamamının geçerli olacağını savunmuştur.

Said b. Müseyyeb, İbn Hazm, Hişam b. Hakem, İbn Aliyye ile İmamiler ve Zahiriler bir defada verilen üç talakın Kitâb ve sünnete uymadığından ötürü vâki olmayacağını kabul ederler.⁹⁵ Onlar bu konuda talakın hayız halindeyken yapıldığında geçerli olmayacağına dair öne sürülen delilleri mesnet edinirler.⁹⁶ Ayrıca karısını bir seferde üç talakla boşayan adamın haberi Hz. Peygambere geldiğinde onun “*Ben henüz aranızdan ayrılmadan Allah'ın kitabıyla mı oynuyorsunuz?*”⁹⁷ demesi de onlar için delil teşkil etmektedir.

Sahabeden Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Abbas ve Ebû Hureyre gibi birçok sahabe, tâbiînden Evzâî, Leys b. Sad, Nehâî, Sevrî, Ebû Süleyman, Ebû Sevr, Ebû Ubeyd gibi âlimler ve dört mezhep tarafından savunulan görüşe göre koca, hanımını üç talak ile boşadığında yaptığı boşamalar muteber kabul edilir ve koca tüm talak haklarını kullanmış olur.⁹⁸

⁹¹ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/207-208.

⁹² İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/240.

⁹³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/9; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/278.

⁹⁴ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/272.

⁹⁵ Ali b. Ahmed b. Said b. Hazm el-Endelûsî ez-Zâhirî İbn Hazm, *el-Muhalla* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1988), 9/460; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekir Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1964), 18/152; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/362.

⁹⁶ Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslamiyyi ve Edilletuhû*, 10/6928.

⁹⁷ Ahmed b. Ali Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî* (İstanbul: y.y., 1981), “Talak”, 6.

⁹⁸ Serahsî, *Mebsût*, 6/57; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 8/243; İbnü'l-Hümmam, *Fethu'l-Kadir*, 3/330; Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, 92-93.

Sahabeden Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Ali, İbn Mesud, tâbiûndan İkrime, Tâvûs, tebeu't-tâbiûnden Muhammed b. İshak, Hallas b. Amr, el-Hârisu'l-Ukelî ile sonraki âlimlerden Dâvûd b. Ali ez-Zâhiri, bazı Hânefi, Mâlikî ve Hanbelî fakihler,⁹⁹ İbn Teymiyye, İbn Kayyim el-Cevziyye ve Şevkânî bir defada yapılan üç talak ile tek talakın meydana geleceğini kabul edenlerdendir.¹⁰⁰

İbn Teymiyye, kişinin bir temizlik dönemi içerisinde bir veya daha fazla talak sözcüğü kullanarak hanımını boşamasının Kitap, sünnet, nakiller ve cumhur ulemaya göre haram yani bid'î talak olduğunu söyler.¹⁰¹ Yine ona göre hanımını iddetini tamamlamadan üç defa boşayan kişinin yapmış olduğu talak da haramdır. Nitekim o, hanımını boşamak isteyen bir kişinin onu tek talak ile boşayıp iddeti bitmeden ric'at etmesi ya da iddeti bitmesi durumunda yeni bir akit ile onunla evlenmesi ve bunun ardından ikinci ve aynı akışa riayet ederek üçüncü boşamayı yapmasını sünnet olan talak olarak açıklar.¹⁰² İbn Teymiyye'nin üç talakın farklı şekillerde yapılışına örnek olarak verdiği kalıplar şunlardır: “*Sen üç defa boşsun.*”, “*Sen boşsun, boşsun, boşsun.*”, “*Sen boşsun, sonra bir daha boşsun, sonra bir daha boşsun.*” ya da “*Sen boşsun*” sonra tekrar: “*Sen boşsun*” sonra tekrar: “*Sen boşsun.*”, “*Sen üç talakla, ya da on talakla ya da yüz talakla, ya da bin talakla -yahut buna benzer ifadelerle-boşsun.*”¹⁰³ İbn Teymiyye, bu ve buna benzer kullanımlarla yapılan üç talakın hükmü ve lüzumu hususunda âlimlerin görüşlerini dörde ayırır:

a. Talak mubah ve lazımdır. İmam Şâfiî ve eski görüşüne göre Ahmed b. Hanbel bu görüştedir.

b. Talak haram olmakla birlikte lazımdır ve üç talak gerçekleşmiştir. Ebû Hanîfe, İmam Mâlik, son görüşüne göre Ahmed b. Hanbel ve onun ashabının çoğunluğu bu görüştedir. İbn Teymiyye, bu görüşün selefin çoğunluğunu teşkil eden sahabe ve tabiundan rivayet edildiğini söylemiştir. Şöyle ki, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, İbn Mesud, İbn Abbas, İbn Ömer, Ebu Hureyre, İmran b. Huseyn'den bu minvalde rivayetler gelmiştir.

c. Talak haramdır, fakat sadece tek talak gerçekleşmiştir. İbn Teymiyye'ye göre bu görüşte olanlar; selef ve haleften bir grup, Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabından Hz. Ebû Bekir, hilafetin ilk yıllarında Hz. Ömer, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, tabiunun çoğunluğu ve ondan sonra gelen Tâvûs, Hallas b. Amr, Muhammed b. İshak, Dâvûd ez-Zâhirî ve onun ashabı ile Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin ve oğlu Câfer b. Muhammed ve Şia'nın bir kısmıdır. Ebû Hanîfe, İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'in ashabının bir kısmının da bu görüşte olduğunu söylemiştir.

d. Talak gerçekleşmez. Mutezile'den ve Şia'dan bir kesimin bu görüşte olduğunu söyleyen İbn Teymiyye, seleften bu görüşte olan birinin bilinmediğini söyler.¹⁰⁴

⁹⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/83; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/252.

¹⁰⁰ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/10; Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, 6/245; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, 4/248.

¹⁰¹ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224-225, 250.

¹⁰² İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224-225.

¹⁰³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/8.

¹⁰⁴ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/82-83; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/252.

Bu görüşleri zikrettikten sonra üçüncü görüşün Kitab ve sünnete en uygun olan görüş olduğunu dile getiren İbn Teymiyye böylece kendi tercihini de ortaya koymuş olur.¹⁰⁵

İbn Teymiyye benimsediği görüşü birçok delille ispatlamaya çalışmıştır. Çalışmanın bu bölümünde İbn Teymiyye'nin görüşünü desteklemek için Kur'ân ve sünnetten sunduğu deliller ile akli deliller ele alınacaktır.

3.1. Üç Talakın Tek Talak Sayılacağı Yönündeki Görüşün Kur'ân'dan Delilleri

İbn Teymiyye, üç talakın tek talak sayılacağını savunurken evvela Kur'ân-ı Kerim'i esas alır ve birçok ayeti delil olarak ileri sürer. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

*“Talak iki defadır.”*¹⁰⁶

İbn Teymiyye'nin Kur'ân'dan getirdiği ilk delil bu ayettir. O, Allah'ın (c.c.) burada *“Talak, iki talaktır.”* demeyip *“Talak iki defadır.”* demesine dikkat çeker. Zira ona göre bu sözden kocanın hanımını bir defa ve ardından bir defa daha olmak şeklinde iki defa boşadığı anlaşılır. Yine ona göre bir kişiye *“İki defa Allah'ı zikret.”*, *“Üç defa Allah'ı zikret.”* veya *“Yüz defa Allah'ı zikret.”* denildiğinde onun söylenen miktarda Allah'ı zikretmiş sayılması için o sayı kadar *“Sübhânallah”* demesi gerekir. Şayet *“iki defa Sübhânallah”*, *“Üç defa Sübhânallah”* veya *“Yüz defa Sübhânallah”* dese bu durumda sadece bir defa Allah'ı zikretmiş olur. Buradan yola çıkan İbn Teymiyye, bir kişinin hanımına *“İki talakla boş ol.”*, *“Üç talakla boş ol.”*, *“On talakla boş ol.”* veya *“Yüz talakla boş ol.”* demesi halinde de sadece bir talakın meydana geleceğini söyler.¹⁰⁷

İbn Teymiyye'nin bir diğer delili ise şu ayettir:

*“Ey müminler! Ellerinizi altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden üç defa izin istesinler. Bunlar, mahrem (kapanmamış) halde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında ne sizin için ne de onlar için bir mahzur vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. İşte Allah ayetleri size böyle açıklar. Allah, (her şeyi) bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*¹⁰⁸

İlk ayeti bu ayet ile destekleyen İbn Teymiyye, yine sayının zikredildiği kısma işaret eder ve üç defa izin istemek için tek bir kelimenin yeterli gelmeyeceğini göstermek adına *“Selamun aleyküm, üç defa girebilir miyim?”* örneğini verir. Ona göre nasıl ki böyle bir söylem üç defa izin almak için yetersizse talak da üç lafzı ile yapmak üç talakı gerçekleştirmek için yetersiz kalacaktır.¹⁰⁹

İbn Teymiyye'nin delil olarak sunduğu bir diğer ayet şöyledir:

*“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan ulü'l-emre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûle götürün; bu hem hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir.”*¹¹⁰

¹⁰⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/9-10.

¹⁰⁶ Bakara 2/229.

¹⁰⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/11; İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/283-285.

¹⁰⁸ Nur 24/58.

¹⁰⁹ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/283.

¹¹⁰ Nisa 4/59.

Bu ayete binâen Müslümanların münakaşa ettikleri konularda çözüme ulaşabilmeleri için onu Allah'a ve Resûlüne götürmeleri gerektiğini söyleyen İbn Teymiyye'ye göre selef ve halefin münakaşa ettiği konulardan biri olan üç talak meselesi de Allah ve Resûlüne yani Kitâb ve sünnete götürülmelidir. Bir kerede bir veya daha fazla kelime ile ric'at veya yeni bir nikâh olmaksızın talâk gerçekleştirilen kişinin yaptığı üç talakın geçerli olmasının Kitâb ve sünnette yer almadığını, bilakis yalnızca Allah ve Resûlünün mubah gördüğü şekilde yapılan talaka itibar edilebileceğini söyleyen İbn Teymiyye, haram yollarla yapılan talakın geçerli olmayacağını savunur.¹¹¹

İbn Teymiyye'nin bir diğer delili:

“Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik halinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır. Boşanan kadınlar iddetlerinin sonuna varınca onları güzelce tutun yahut onlardan güzelce ayrılın. İçinizden iki âdil kimseyi şahit tutun. Şahitliği Allah için dosdoğru yapın. İşte bununla Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar.”¹¹²

İbn Teymiyye, ayette bahsedilen, boşama yapılacağında iddetin dikkate alınmasından kastedilenin, iddet tamamlanmadan veya ric'at gerçekleşmeden yapılacak ikinci yahut üçüncü bir talakın caiz sayılmaması olduğunu söyler. Yine ayette yer alan “Güzelce tutun yahut güzelce ayrılın.” kısmına değinerek Allah'ın (c.c.) hanımını boşayan erkekleri, onları güzellikle nikâhları altında tutmak yahut onlardan güzellikle ayrılmak hususunda muhayyer bıraktığını ifade eder. Ona göre bir erkeğin ric'at etmeden veya iddet tamamlanmadan önce ikinci defa hanımını boşaması ne güzellikle tutmak ne de güzellikle ayrılmaktır. Ayette istenen ya kişinin hanımıyla yeniden birlikte olması yahut iddetinin bitmesini beklemesi iken bunun dışına çıkarak üç talakın bir seferde söylenmesi Allah ve Resûlünün belirlediği kuralların dışına çıkmak ve iddetini uzatarak kadına zarar vermek demektir ki bu caiz değildir.¹¹³

Tüm bu ayetleri zikreden İbn Teymiyye, Kur'ân'ın açık olduğunu, zahirinden ve umûmünden meşru olan talakın farklı zamanlarda verilen birer talak olduğunu anlaşıldığını ifade eder. Ona göre şayet Allah (c.c.), bunun aksinin yapılmasını istiyor olsaydı ya kendisi ya da Resûlü bunu mutlaka açıklardı. Böylece o, Kur'ân'da üç talakın geçerli olduğuna dair bir bilgi yer almadığını vurgulayarak yapılacak böyle bir talakın asla üç talaka tekabül etmeyeceğini ve yalnızca bir talakın gerçekleşeceğini ortaya koyar.¹¹⁴

¹¹¹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/17-18.

¹¹² Talak 65/1-2.

¹¹³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/79-80; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/249-250.

¹¹⁴ İbn Teymiyye, *Câmiu'l-Mesâil*, 1/289.

3.2. Üç Talakın Tek Talak Sayılacağı Yönündeki Görüşün Hadislerden Delilleri

İbn Teymiyye, Peygamberimiz zamanında hanımını bir talak lafzı ile üç defa boşayan ve Peygamberimizin de bu üç talakı geçerli gördüğü bir kimsenin bilinmediğini, bu konuda sahih ve hasen hadis rivayet edilmediğini aksine hadis âlimlerinin üç talakın geçerli sayıldığına dair rivayet edilen hadislerin tamamının zayıf hatta mevzu olduğu hususunda ittifak ettiklerini iddia eder.¹¹⁵ Kendi görüşünü ise şu hadisler ile delillendirir:

“...İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir: Resûlullah ve Hz. Ebu Bekir'in devri ile Hz. Ömer'in hilafetinin ilk iki yılında üç talak bir talak sayılırdı. Ömer b. Hattab: 'İnsanlar teenni ile hareket etmeleri gereken bir işte acele ettiler. İşin çabuk olup bitmesini istediler. Gelin onların sözünü geçerli sayalım.' dedi ve geçerli saydı da.”¹¹⁶

“...İbn Cüreyc dedi ki: Bana Tavus'un oğlu babasından şöyle haber verdi: Ebu's-Sahba, İbn Abbas'a: "Sen Peygamber ile Hz. Ebu Bekir ve Ömer'in hilafetinin ilk üç yılında üç talakın bir talak sayıldığını biliyor musun?" demiş, İbn Abbas da "Evet" cevabını vermiştir.”¹¹⁷

Ebu's-Sahba'dan rivayet edildiğine göre kendisi İbn Abbas'a: *Bize bir şeyler anlat. Resûlullah ile Hz. Ebu Bekir devrinde üç talak bir talak sayılmaz mıydı? dedi. İbn Abbas: Evet öyleydi. Fakat Hz. Ömer zamanında insanlar talaka düşkünlük gösterince o da talakı aleyhlerine infaz etti.*” cevabını verdi.¹¹⁸

İbn Teymiyye, Hz. Ömer'in içki içene seksen sopa vurması, saçını kesmesi, sürgüne göndermesi gibi üç talakı üç talak saymasının da tazir nev'inden olduğunu ve ihtiyaç hâsıl olduğu için uygulamaya koyduğunu söyler. Nitekim onun zamanında insanların haram olmasına rağmen üç talakı bir kerede verdiklerini ve Hz. Ömer'in bu durumdan rahatsız olup böyle bir uygulamayı başlattığını dile getiren İbn Teymiyye, sahabe ve tabiunun çoğunluğunun bu konuda tartışmaya girdiğini ve onların böyle bir tâzir cezasını uygun görmediklerini iddia eder. Şâri'in de cezayı hak eden biri dahi olsa ona bu şekilde bir ceza tayin etmediğini, cehaleti veya yanlış tevili sebebiyle böyle bir hataya düşen ve cezayı hak etmeyen biri için ise evleviyetle üç talakın bağlayıcı olmayacağını savunur.¹¹⁹

“...İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir:

Muttalip oğullarının kardeşleri Rukâne b. Abdu Yezid, karısını bir mecliste üç talak ile boşadı. Daha sonra bu duruma çok üzüldü. Rukâne, meseleyi Hz. Peygambere sordu. Allah Resûlü: "Nasil boşadın?" diye sordu. Rukâne:

"Üç talakla boşadım." dedi. Hz. Peygamber:

"Bir mecliste mi?" diye sordu. Rukâne:

"Evet." dedi. Hz. Peygamber:

¹¹⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/12-13.

¹¹⁶ Ebû Dâvûd, "Talak", 9,10; Müslim, "Talak", 15, 16, 17; Nesâî, "Talak", 8.

¹¹⁷ Müslim, "Talak", 16; Dârekutnî, IV, 46.

¹¹⁸ Müslim, "Talak", 17; Dârekutnî, IV, 44.

¹¹⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/16-17.

“Bu bir talaktır, istersen hanımına dön” buyurdu. İbn Abbas dedi ki: Bunun üzerine Rukâne hanımına geri döndü. İbn Abbas, talakın ancak her temizlikte verilmesi gerektiğini biliyordu.”¹²⁰

İbn Teymiyye hadisten yola çıkarak tek mecliste yapılan üç talak bir talak saymakla birlikte şayet üç talak farklı farklı meclislerde gerçekleşmiş olsaydı bu durumda üçünün de geçerli olacağı kanaatinde olanlara itiraz eder ve söylemin mefhûmu'l-muhâlifine¹²¹ bakarak sükût edilen bir konuda hüküm koymanın doğru olmadığını kabul eder. Örnek olarak da şunları verir:

a. Su, iki kulle miktarına ulaşırsa pislik taşımaz veya onu herhangi bir şey pisletemez. Ancak iki kulle miktarına ulaşmayan su pislik taşıyabilir, taşımaz de.

b. Sâime olan develer zekâta tabidir. Ancak sâime olmayanlar zekât gerektirmezken bazen sâime olmasalar da ticaret malı olarak zekâta tabi tutulabilirler.

c. “Kim kadir gecesini inanarak ve sevabını Allah’tan umarak ihya ederse geçmiş günahları affolunur.” Ancak bu geceyi ihya etmeyen kişinin günahları başka bir sebeple de affedilebilir.

d. “Kim inanarak ve sevabını Allah’tan umarak oruç tutarsa geçmiş günahları affolunur.” Ancak bu şekilde oruç tutmayan kişinin günahları başka bir sebeple de affedilebilir.

e. “İnananlar, hicret edenler ve Allah yolunda cihat edenler Allah’ın rahmetini umarlar.”¹²² Ancak bu ayette bahsedilmeyen başka fiillerle de Allah’ın rahmeti umulabilir.¹²³

“İbn Abbas, Cüveyriye (r.a.)’den naklen rivâyet etti ki: Hz. Peygamber, Cüveyriye onun namazgâhında sabah namazını kıldığı vakit erkenden yanından çıkmış sonra kuşluk zamanı geçtiğinde dönmüştü. Cüveyriye (r.a.) hala aynı yerde oturuyordu. Bunun üzerine, Hz. Peygamber, “Sen hala benim bıraktığım hal üzere misin?” diye sordu. Cüveyriye: “Evet.” diye cevap verince Hz. Peygamber: “Gerçekten senden ayrıldıktan sonra üç defa dört kelime söyledim ki, bunlar senin bugünden beri söylediklerinle tartılsa, onların ağırlığını tutar: Allah’ı mahlûkatı sayısınca nefsinin rızasınca, arşının ağırlığına kelimelerinin mislince hamdiyle birlikte noksanlıklardan tenzih ederim.” buyurmuşlardır.¹²⁴

İbn Teymiyye bu hadisi nakleder ve hadisteki Allah’ı (c.c.) zikretme hususuna dikkat çeker. Nitekim o, Allah’ın hadiste bahsedildiği kadar tesbih edilmeyi hak ettiğini ancak bunun gerçekten hadisteki kadar tesbihin söylendiğini göstermeyeceğini vurgular. Ona göre bir kişi "سبحان الله عدد خلقه" dese Allah’ı sadece bir defa zikretmiş olur. Yahut Peygamberimizin tavsiyesi üzerine namazdan sonra otuz üç Sübhânallah, otuz üç elhamdülillah ve otuz üç Allahuekber diyecek olan kişi “Yarattıklarının miktarınca Sübhânallah”, “Yarattıklarının miktarınca elhamdülillah” yahut

¹²⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1, 266.

¹²¹ Lafzın sükût ettiği konudaki mânasının sözün konusu olan anlamına aykırı olması şeklinde tanımlana bilecek olan mefhûmu'l-muhâlefe kavramı için bk. Ferhat Koca, “Mefhum”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003); Taha Nas, “Mefhûmu'l-Muhâlefe'nin Delâleti”, *Usul İslam Araştırmaları* 14/14 (Aralık 2010), 117-154.

¹²² Bakara 2/218.

¹²³ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/14.

¹²⁴ Buhârî, “Edebü'l-Müfred”, 225; Ebû Dâvûd, “Tefrîu' Ebvâbi'l-Vitr”, 24; Müslim, “Zikir ve Dua ve Tevbe ve İstiğfar”, 79; Nesâî, “Sehv”, 94; İbn Mâce, “Edeb”, 56.

“Yarattıklarının miktarınca Allahuekber” dese yine yalnızca bir defa Allah'ı zikretmiş sayılır.¹²⁵ Yine bir kişi üç defa ayrı ayrı Allah'a yemin etse üç defa yemin etmiş sayılırken bir söyleyişte “Üç defa Allah'a yemin ettim.” dese bu yalnızca bir yemin sayılır.¹²⁶ İbn Teymiyye bu örneklerden yola çıkarak “Üç talakla boş ol.” yahut bu minvaldeki ifadelerle ancak bir talak hükmü uygulanabileceği görüşünü savunur.

3.3. Üç Talakın Tek Talak Sayılacağı Yönündeki Görüşün Aklî Delilleri

Üç talakın tek talak sayılacağına dair akli deliller getiren İbn Teymiyye bilhassa kıyas deliline sıklıkla başvurur. O, akitlerin bazen haram bazen ise helal olduğunu, şayet haram şekilde yapılmışsa bağlayıcı ve nafiz olmayacağını; Allah ve Resûlünün mubah kıldığı helal bir akdin ise hem bağlayıcı hem nafiz olacağını söyler. Ona göre nasıl ki nikâhta haram sayılan kişilerle evlenmek veya iddet dönemindeki bir kadın ile evlenmek haramsa yahut satım akdinde içki, domuz eti veya ölmüş hayvan eti satmak haramsa, üç talak da helal kılınan şekilde yapılmazsa haram sayılır.¹²⁷ İbn Teymiyye, üç talakı bir kerede vermeyi haram saymakla birlikte yine de yapılan talakların geçerli olduğunu söyleyenlere itiraz eder. Nitekim o, haram kılınan bir şey üzerine hüküm inşa edip onu bağlayıcı kılmasını Şâri' için makul bulmaz. Çünkü böyle bir uygulama Şâri'in ortadan kaldırmak istediği mefseleti engellemeyecektir.¹²⁸

Üç talakın tek talak mı yoksa üç talak mı sayılacağı hususunda selef ulehasının ihtilaf ettiğini söyleyen İbn Teymiyye, bu konunun göz ardı edilemeyeceğini beyan ettikten sonra üç talakı üç talak sayanların Kitâb, sünnet ve icmâdan getirdikleri ne kadar delil varsa hepsinin zayıf olduğunu bilakis Kur'ân, sünnet ve itibar edilen görüşün bunun aksine delalet ettiğini ve bu görüşün geçerli olduğuna dair icmânın da bulunmadığını dile getirir. Peygamberimizin bu konuda üç talaktan sonra kadının kocasına haram oluşu gibi bağlayıcı bir hüküm koymadığını vurgulayan İbn Teymiyye, bu konuda yapılan icthadın üç talakı bir seferde vermekten alıkoyma gayesine hizmet ettiğini söyler. Hanımını üç defa boşayan bir kişi şayet karısının üç talak sonrası kendisine haram olacağını bunu gerçekleştirmeden önce bilmiyordu ve üç talakla boşadıktan sonra öğrendiyse İbn Teymiyye'ye göre bu kişiye ceza uygulanmaz, üç talakı geçerli sayılmaz, nikâhları devam eder ve hanımı onun dışındakilere haram olur.¹²⁹

Görüldüğü üzere üç talakı tek talak sayma hususunda İbn Teymiyye kendi mezhebi de dâhil olmak üzere dört mezhebe muhalefet etmiş ve bu durum onu eleştiri oklarının hedefi haline getirmiştir. Zira dört mezhebe tabi olan âlimler İbn Teymiyye'nin kullandığı hadislerin birçoğunun zayıf olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre Hz. Ömer'in üç talakı, üç talak sayması hususunda İbn Teymiyye'nin söylediğinin aksine icmâ gerçekleşmiştir. Çünkü sahabenin önde gelenlerinden Hz.

¹²⁵ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/12; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/250.

¹²⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/83; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/252.

¹²⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/18; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/224.

¹²⁸ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/24-25.

¹²⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/91-92; İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, 3/258.

Ali, İbn Abbas ve Zeyd b. Sâbit gibi fakihler bu uygulamaya itirazda bulunmamış bilakis tabi olmuşlardır. Resûlullah'ın ümmetinin yanlış bir düşünce üzerine icmâ etmeleri mümkün olmadığından üç talakı bağlayıcı saymak en doğru görüştür.¹³⁰ İbn Teymiyye, bu görüşe sahip olan âlimlere, delil olarak sundukları hadislerinin zayıf olduğunu ve bu konuda icmânın gerçekleşmediğini söyleyerek itiraz etmiştir.¹³¹

Sonuç olarak İbn Teymiyye, bir veya birden fazla sözcükle bir kerede yapılan üç talakı, bir temizlik dönemi içerisinde farklı meclislerde yapılan üç talakı ve araya ric'at yahut yeni bir nikâh girmedikçe yapılan üç talakı zikri geçen delillere binâen tek talak sayar.

Sonuç

İbn Teymiyye'nin talak çeşitleri ve üç talak ile ilgili görüşlerini ele aldığımız çalışmamızda ulaştığımız sonuçları şu şekilde belirleyebiliriz:

1. İslam dininde nikâh, karşı cinsin birbirinden istifadesi için şart koşulmuş ve nikâhsız birliktelik kesin bir şekilde haram kılınmıştır. Nikâh akdi ile hayatlarını birleştiren eşlerin birbirine karşı hak ve sorumlulukları bildirilmiş ve bunlara riayet ederek aile hayatını devam ettirmeleri için ellerinden gelen çabayı göstermeleri istenmiştir.

2. Eşlerin birbiri ile anlaşamaması ve aile kurumunun zedeleneceğinin anlaşılması durumlarında yani eşlerin beraber yaşamalarının sıkıntılar doğuracağı görülen durumlarda ayet ve hadislerde belirtilen diğer bütün ihtimaller değerlendirilmesine rağmen evliliğin devamı konusunda anlaşma sağlanamazsa çeşitli şartlara riayet edilerek boşanmaya izin verilmiştir.

3. Eşlerin evlilik hayatını sonlandıracakları en önemli ayrılık şekli talaktır. Talakla ilgili hükümler Kur'ân ve sünnetle belirlenmiş ve eşlerin bu kurallara riayet ederek boşamayı gerçekleştireceği bildirilmiştir. Kocanın, eşini boşaması olarak ele alınabilecek talakın, dinin naslarına en uygun olanı, bir temizlik döneminde tek talak şeklinde gerçekleşmesidir.

4. Gerek Hz. Peygamber döneminde gerekse sahabe döneminden itibaren kocaların boşamasının bir defada üç talak şeklinde veya farklı meclislerde de olsa aynı temizlik döneminde üç defa olması şeklinde gerçekleştiği de görülmektedir. Bu şekilde gerçekleşen bir talakın geçerli olup olmadığı konusunda farklı kanaatler oluşmuştur. Cumhur ulema bu talakın haram olmasına rağmen gerçekleştiğini savunurken az bir kısım ulemanın bu talakın haram olduğu ve gerçekleşmediği şeklinde kanaat belirttiği de görülmektedir.

5. Üç talakın haram olmasına rağmen geçerli olduğunu savunanların bu talakın tek talak mı yoksa üç talak mı olduğu konusunda ihtilaf ettiği görülmüştür. Başta dört mezhep imamı olmak üzere çoğunluk bu talakı üç talak saymıştır. Fakat sahabeden bir kısmı başta olmak üzere âlimlerin bir kısmı ve İbn Teymiyye bu talakın tek talak sayılması gerektiği kanaatindedirler.

¹³⁰ Ebû Zehra, *İmam İbn Teymiyye Hayatı-Fikirleri-Eserleri*, 401.

¹³¹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 33/91-92; İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 3/258.

6. İbn Teymiyye, üç talakın tek talak sayılmasının Kur'ân, sünnet ve akli delillere daha uygun olduğunu, Şâri'in talakı üç talak olarak belirlemesi ve bu hükümle gerçekleştirmeyi hedeflediği maslahatın gereği olarak bu hükmün doğruluğunu savunmuştur.

7. Yuva kurmanın giderek zorlaştığı, kurulan yuvaların da kolayca sarsılabildiği günümüz açısından değerlendirildiğinde üç talak meselesi önemini ve sıcaklığını korumaktadır. Nitekim toplumun temelini teşkil eden ailenin istikbalini ve devamlılığını etkileyen bu mevzu asırlar boyunca âlimlerce tartışılmış ve halen tartışılmaktadır.

8. Günümüzde insanların talak ile ilgili hükümleri tam bilmemeleri, üç talak şeklinde meydana gelebilecek boşanmalarda toplumsal açıdan önemli sorunların doğabileceği ayrıca uygulamada bu şekilde bir talak sonucu aile hayatını devam ettirebilmek için hüllecilere başvurmaları, çeşitli sıkıntılara ve eleştirilere konu olmaktadır.

Kaynakça

Acar, Halil İbrahim. *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*. Erzurum: Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2000.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuki İslâmiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.

Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-sahih*. Riyad: Dâru's-Selâm, 1999.

Ebû Zehra, Muhammed. *İmam İbn Teymiyye Hayatı-Fikirleri-Eserleri*. çev. Nusreddin Bolelli vd. İstanbul: İslamoğlu Yayıncılık, 1988.

İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dimaşkî. *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1992.

İbn Hazm, Ali b. Ahmed b. Said b. Hazm el-Endelûsî ez-Zâhirî. *el-Muhalla*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1988.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsüddin Muhammed b. Ebû Bekr. *Zâdu'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1994.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed. *el-Muğni*. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânul Arap*. Beyrut: Dâru Sadır, 1990.

İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd. *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986.

İbn Teymiyye, Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim. *Câmiu'l-Mesâil*, thk. Muhammed Aziz Şems. Cidde: Dâru Âlemi'l-Fevâid, 2001.

İbn Teymiyye, Takıyyüddin Ahmed b. Abdülhalim. *Şerh-u Umdeti'l-Fıkh*. thk. Suud Salih el-Atişan. Riyad: Mektebetü'l-Abikan, 1413.

İbn Teymiyye, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim. *el-Fetâva'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987.

İbn Teymiyye, Takiyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim. *el-İctimâ' ve'l-İftirâk fi'l-Halifi bi't-Talak*. Mekke: y.y., 1988.

İbn Teymiyye, Takiyyüddîn Ahmed b. Abdülhalim. *Mecmû'u'l-Fetâvâ*. thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım. Riyad: Mücemmeu'l-Melik Fehd li-Tıbbâti'l-Mushafî'ş-Şerîf, 1995.

İbnü'l-Hümmam, Kemaleddin Muhammed b. Abdülvahid es-Sivâsî. *Fethu'l-Kadîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

Karaman, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.

Koca, Ferhat. "Mefhum". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/350-353. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekir. *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964.

Merağî, Muhammed Mustafa. *ez-Zevâc ve't-Talak fi Cemûi'l-Edyân*. Kahire: b.y., 1996.

Merğînânî, Ebû'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr el-. *el-Hidâye fi şerhi bidâyeti'l-mübtedi*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ty.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kureyşî en-Neysabûrî. *Sahih-u Müslim*. İstanbul: y.y., 1981.

Nas, Taha. "Mefhûmu'l-Muhâlefe'nin Delâleti". *Usul İslam Araştırmaları* 14/14 (Aralık 2010), 117-154.

Nesâî, Ahmed b. Ali. *Sünenü'n-Nesâî*. İstanbul: y.y., 1981.

Onur, Mehmet. "İslam Hukukunda Sefeh Durumu ve Sefihin Hacri". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (Aralık 2016), 107-129.

Pusmaz, Akif. *Kur'an ve Sünnete Göre Üç Talak*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Serahsî, Şemsüleimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl. *el-Mebsût*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1979.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Yemenî. *Neylü'l-Evtâr fi Şerhi Münteka'l-Ahbâr*. Mısır: Dâru'l-Hadis, 1993.

Şirbîni, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed eş-Şâfiî Hatib. *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'ânî Elfâzi'l-Minhâc*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994.

Yılmaz, İbrahim. *İslam Hukukunda Boşanma*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.

Yılmaz, Selahaddin. *İslâm Aile Hukukunda Bir Anda Yapılan Üç Talâk*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Yüksek, Ali. *İslam Aile Hukukunda Boşanma Çeşitleri ve Üç Talak*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Zuhaylî, Vehbe. *el-Fıkhu'l-İslamiyyi ve Edilletuhû*. Şam: Dâru'l-Fikr, ts.

Ibn Taymiyya's Views About Talaq Types and Three Talaqs

Cemile YAVUZ – Dr. Yunus ARAZ

Extended Summary

Ibn Taymiyyah, a member of the Hanbali madhhab, is a scholar known for his works and views in many fields of Islamic sciences. One of the most discussed views of Ibn Taymiyyah in the field of fiqh is his view on the triple talaq. In the study, first, Ibn Taymiyyah's views on talaq are discussed. Ibn Taymiyyah defines talaq as "the husband divorcing his wife with a single talaq in a menstrual period during which no sexual intercourse takes place or after it is discovered that she is pregnant." By showing the verses about talaq in the Quran as evidence, he states that talaq is allowed by Allah (swt) and is permitted in general terms. However, he states that not every talaq is considered permissible, on the contrary, some talaqs are permissible and some of them are forbidden by the Scripture, sunnah, and ijma. Talaq has been divided in different ways by Islamic jurists. Talaq al-sunnah and talaq al-bid'ah are types of talaq in terms of compliance with the Quran and sunnah, and ric'i talaq and bain talaq are types of talaq in terms of ending the marriage. Ibn Taymiyyah discusses these types of talaq in the same way and refers to the provisions related to them. Ibn Taymiyyah defines talaq al-sunnah as husband divorcing his wife with a single talaq after she cleansed herself from menstruation and took ghusl without having sexual intercourse, and defines talaq al-bid'ah as husband divorcing his wife during menstruation or after having sexual intercourse with her, but before it becomes clear whether she is pregnant. He says that a talaq made in this way is forbidden by the Scripture, sunnah, and ijma, and says that the haram talaq should not be binding. Ibn Taymiyyah defines ric'i talaq as the type of talaq that the husband can return from without asking his wife about her choice. On the other hand, he defines bain talaq as the type of talaq in which the woman will be halal to her husband with a new marriage contract. Ibn Taymiyyah states that all talaq in Quran mentioned by Allah is ric'i talaq and it has three characteristics: the woman observes iddah, the husband has the right to retreat, and it can be twice. Ibn Taymiyyah divides the bain talaq into two as al-baynuna al-sughra and al-baynuna al-kubra. Al-baynuna al-sughra is the talaq in which the woman is divorced by her husband but they may get back together during her iddah or after her iddah with a new marriage contract. Al-baynuna al-kubra, on the other hand, is the talaq in which the husband made his wife haram for himself by doing triple talaq and the wife would be halal to her husband only after she marries someone else and then gets divorced.

Ibn Taymiyyah says that if a husband divorces his wife with triple talaq, it is only possible for a woman to become halal to him again after she marries a new person and then gets divorced. According to him, if the second husband, called muhalil, marries the woman to make her halal to his ex-husband, the marriage is not valid. Since the period of the Companions, different opinions

have been expressed about triple talaq that is said at the same time and about triple talaq that is said in different places within the same menstrual period. While the majority of ulama adopted the view that triple talaq that is said at the same time should be counted as triple talaq, Ibn Taymiyyah opposed other scholars, and especially his own madhhab, and argued that this talaq should be regarded as a single talaq. Ibn Taymiyyah said that the talaq made by the person who divorced his wife by using one or more talaq word during a clean period is haram, namely talaq al-bid'ah, according to the Scripture, the sunnah, and the ulama. Ibn Taymiyya, who showed the verse "Talaq is twice" in the Quran as evidence, stated that this verse means the husband divorces the wife twice, once at first and then once again. Just as when "Thirty-three times subhanallah" "Hundred times Alhamdulillah" is said, it counts as one zikr, when a person says to his wife "I divorce you with two talaqs," "I divorce you with three talaqs," "I divorce you with ten talaqs," or "I divorce you with one hundred talaqs," only one talaq will occur. Again, he shows the fifty-eighth verse of Surah An-Nur about children being required to ask for permission for three times before entering their parents' room as evidence and states that, just as the three permissions need to be taken separately, the three talaqs should be said separately. Ibn Taymiyyah, who brings forth other evidence from the Quran, provides evidence also from the sunnah. He especially emphasizes the story from Ibn Abbas "In the time of Messenger of Allah and Hz. Abu Bakr and in the first two years of Hz. Umar's caliphate, three talaq was considered as one talaq" and states that Hz. Umar's view of regarding three talaq as three talaq should be evaluated in the context of tazir. He also says that some hadiths that he stated to be authentic have evidence in this manner. In addition, Ibn Taymiyyah, who explains the issue with rational evidence, states that the goals targeted by Shari's talaq will not be realized if three talaq are regarded as three talaq. Because the reason for talaq to be two times is for the husband to regret and retreat and for family life to continue, and this goal will not come true if three talaq are regarded as three talaq.

Keywords: Islamic Law, Ibn Taymiyya, Talaq, Three Talaqs.